

Xemeneia/xumeneia (I)

(ALDC, II, 315. La xemeneia)

Xemeneia procedeix del francès *cheminée*, que deriva del llat. CAMINATA (cf. it. *caminata*, oc. ant. *caminada*), format per sufixació de CAMINUS (cf. al. *kamin*), a partir d'un sintagma com CAMĒRA CAMINATA 'cambra amb xemeneia (*caminus*)', que era el seu sentit originari, passat després a 'llar de foc' i també a 'tub per on surt el fum'. La introducció del mot en català, i en altres llengües romàniques (cast. *chimenea*, port. *chaminé*, oc. *chamineio*), s'explica pel perfeccionament de les xemeneies al nord de França on el fred era intens.

El mot coneix multiplicitat de variants fonètiques; aquí només abordem la diferència [ʃi]-, [ʃə]- enfront de [ʃu]-.

La forma originària era *xemene(i)a*, amb la *e* inicial (pron. [e] en cat. occ. i [ə] en cat. or.), que, per contacte amb la consonant palatal, va passar a [ʃi]meneia (com dial. *xicolata*); la pressió, però, de la labial següent, *m*, va provocar en alguns casos una labialització en *u*: [ʃu]meneia amb les seves variants *xumenia*, *xuminera*, etc.

Des d'un punt de vista geogràfic, notem l'àrea compacta de *xemeneia*, *ximeneia* de quasi tot el cat. central i les Balears i punts esparsos del valencià i tortosí enfront de la variant [ʃu]meneia del nord-occidental.

Veg. més variacions en el mapa 197.

